

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโครงการพัฒนาการเกษตรผสมผสานต้นแบบ

“โคก หนอง นา โมเดล” อำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี¹

Factors Affecting the Effectiveness of the Integrated Agricultural Development Project

"Kok Nong Na Model", Thung Si Udom District Ubon Ratchathani Province

ภาณุวัฒน์ ยางงาม²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่สนับสนุนการดำเนินงาน “โคก หนอง นา โมเดล” อำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี 2) เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลของโครงการพัฒนาการเกษตรผสมผสานต้นแบบ “โคก หนองนา โมเดล” อำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนการดำเนินงาน “โคก หนอง นา โมเดล” ที่มีต่อประสิทธิผลของโครงการพัฒนาการเกษตรผสมผสานต้นแบบ “โคก หนองนา โมเดล” อำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโครงการ และเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 147 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S. D.) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัย พบว่า 1) ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 147 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 62.60 มี 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 48.30 มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 83.00 มีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. หรือต่ำกว่า คิดเป็นร้อยละ 65.30 และมีรายได้ 10,001-15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 49.70 ตามลำดับ 2) ปัจจัยที่สนับสนุนการดำเนินงานโคก หนองนา โมเดล อำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมและรายด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.28$) 3) ประสิทธิผลของโครงการพัฒนาการเกษตรผสมผสานต้นแบบ “โคก หนองนา โมเดล” อำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.28$) 4) ปัจจัยการดำเนินงานที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโครงการพัฒนาการเกษตรผสมผสานต้นแบบ “โคก หนองนา โมเดล” อำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ปัจจัยการดำเนินงานมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโครงการพัฒนาการเกษตรผสมผสานต้นแบบ “โคก หนองนา โมเดล” อำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $<.05$ มีค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณ = .545 ปัญหาและอุปสรรคที่พบคือปัญหาการขุดปรับพื้นที่โคกหนองนาโมเดล ค่าเช่า หน่วยงานรับผิดชอบบางพื้นที่ยังขาดความพร้อม บุคลากรไม่มีทักษะ หรือยังไม่เข้าใจงานพัสดุ หรืองานที่เป็นโครงสร้างต่าง ๆ ทำให้มีปัญหาในการทำสัญญา และการเบิกจ่ายเงินให้ผู้รับจ้างค่าเช่า

คำสำคัญ : ประสิทธิผลของโครงการพัฒนาการเกษตรผสมผสานต้นแบบ “โคก หนองนา โมเดล”

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการค้นคว้าอิสระเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโครงการพัฒนาการเกษตรผสมผสานต้นแบบ

“โคก หนอง นา โมเดล” อำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

² นักศึกษาปริญญาโท โครงการทวิปริญญาโท หลักสูตรทวิปริญญาโททางรัฐประศาสนศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Abstract

The purposes of this study included the following: 1) to study the level of factors supporting the operation of "Kok Nong Na Model", Thung Si Udom District. 2) to study the effectiveness of the integrated agricultural development project "Kok Nong Na Model", Thung Si Udom District. 3) to study the factors supporting the operation of "Kok Nong Na Model" on the effectiveness of the integrated agricultural development project "Kok Nong Na Model" in Thung Si Udom District. Ubon Ratchathani Province the sample group is the staff responsible for the project. and 147 farmers participating in the project. the tools used for data collection were questionnaires and statistics. the data analysis were frequency, percentage, mean (\bar{x}), standard deviation (S. D.), and multiple regression analysis. The study revealed these results: 1)147 respondents, mostly male. 62.60% were 41-50 years old, 48.30 percent were married 83.00 percent had a high school education/vocational vocational level. or less, accounting for 65.30% and earning 10,001-15,000 baht, or 49.70%, respectively. 2) Factors supporting the operation of Khok Nong Na Model, Thung Si Udom District Ubon Ratchathani Province overall and in each aspect Overall, it was at a high level ($\bar{x} = 4.28$). 3) Effectiveness of the Integrated Agricultural Development Project "Kok Nong Na Model", Thung Si Udom District Ubon Ratchathani Province Overall, it was at a high level ($\bar{x} = 4.28$). 4) Operational Factors Affecting the Effectiveness of the Integrated Agricultural Development Project "Kok Nong Na Model", Thung Si Udom District It was found that operational factors influence the effectiveness of the integrated agricultural development project "Kok Nong Na Model", Thung Si Udom District. Ubon Ratchathani Province statistically significant at $<.05$, with predictive coefficient = .545. Problems and obstacles found were the delayed excavation of Khok Nong Na model Responsible agencies in some areas are still lacking readiness. Personnel have no skills or still do not understand the parcel or structured works that cause problems in contracting and delayed disbursement of payments to the contractor.

Keywords : Effectiveness of the Integrated Agricultural Development Project “Kok Nong Na Model”

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักของคนไทย ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยโบราณกาล ประเทศไทยเป็นประเทศที่อุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติ เป็นอยู่ข้าวอยู่น้ำ จึงทำให้เกิดการสร้างนวัตกรรมแห่งการเกษตรไทยเป็นการขับเคลื่อนภาคการเกษตรไทยให้มีความก้าวหน้าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยีด้านการเกษตร ด้วยความมุ่งหวังให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความมั่นคงอย่างยั่งยืน ให้การสนับสนุน และเกษตรกรไทยมีการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อหลุดพ้นจากความทุกข์ ความแร้นแค้น

และภาวะหนี้สิน พร้อมทั้งสร้างแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิต ภายใต้กรอบนโยบายที่ได้กำหนดยุทธศาสตร์พัฒนาภาคเกษตรและวางแผนการดำเนินงานเป็นรูปธรรม (กองนโยบายและแผนงาน สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร, 2555, หน้า 1)

กระทรวงมหาดไทยมอบหมายให้กรมพัฒนาชุมชน น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน เน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยพัฒนาคนให้พึ่งตนเอง มีความเป็นเจ้าของและบริหารจัดการโดยชุมชน พัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชนให้มีวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นสังคม “อยู่เย็น เป็นสุข” ทั้งนี้ กรมพัฒนาชุมชน ร่วมกับมูลนิธิกิจกรรมธรรมชาติ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าคุณทหารลาดกระบัง และภาคีอย่างภาคส่วนต่าง ๆ ทั้ง 7 ภาค ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่การปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอน ตามกลไกการขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชานำเพื่อปฏิรูปประเทศ โดยใช้หมู่บ้านเป็นฐานของการพัฒนา มุ่งสร้างภูมิคุ้มกันให้ทั่วครัวเรือน และพัฒนาคนให้มีความรู้และปรับตัวให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข มีอาชีพ สร้างรายได้ ท่ามกลางวิกฤตโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในรูปแบบ “โลก หนอง นา โมเดล” สร้างการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เหมาะสมกับหมู่บ้านในสังคมต่าง ผ่านการทำงานในรูปแบบการจ้างงานและการร่วมกัน ลงแรงด้วยการสนับสนุนวัสดุพื้นฐานและงบประมาณ และบูรณาการการทำงานจากภาคีภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อสร้างงานสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนและชุมชนที่เข้าร่วมโครงการในระดับพื้นฐานดำเนินการสร้างของจังหวัดอุบลราชธานี (1) พื้นที่การเรียนรู้ชุมชนต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต (Community Lab Model for quality of life : CLM) ระดับตำบล จำนวน 117 ตำบลแยกเป็นพื้นที่ 10 ไร่ และพื้นที่ 15 ไร่ จำนวน 68 พื้นที่ รวมพื้นที่ไม่น้อยกว่า 1,030 ไร่ และสนับสนุนเพื่อพัฒนา (2) พื้นที่ครัวเรือนต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต (Household Lab Model for quality of life : HLM) ระดับครัวเรือนจำนวนทั้งสิ้น 8,392 ครัวเรือน และ (3) บูรณาการร่วมพัฒนาพื้นที่ระดับตำบล เพื่อการบริหารจัดการน้ำขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมกับภูมิสังคมตามพระราชดำริ 10 วิธี เชื่อมโยงกับพื้นที่ปฏิบัติการ โครงการฯ จากนั้นพัฒนาสู่ระดับก้าวหน้า โดยการดำเนินการส่งเสริมการสร้างมาตรฐานผลผลิตการแปรรูปและการตลาดตามมาตรฐานอินทรีย์วิถีไทย และยกระดับชุมชนทั้ง 68 ตำบล ซึ่งอำเภอทุ่งศรีอุดม ได้ขอสนับสนุนงบประมาณ โครงการพัฒนาการเกษตรผสมผสานต้นแบบโลก หนองนา โมเดล ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 จากกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย จำนวน 9,812,800 บาท โดยมีดำเนินการพื้นที่ 1 ไร่ 44 แปลงและพื้นที่ 3 ไร่ 56 แปลง ดำเนินการในพื้นที่ 4 ตำบล รวมพื้นที่ไม่น้อยกว่า 212 ไร่ ให้สามารถ (1) แก้ไขวิกฤตด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของประเทศ (2) เสริมสร้างความสามัคคีและสร้างเสริมสุขภาพให้แข็งแรงผ่านการทำกิจกรรมพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน (3) สร้างระบบเกษตรกรรมยั่งยืนที่ผลิตอาหารปลอดภัยจากสารเคมีและผลผลิตสมุนไพรต่าง ๆ เพื่อยกระดับอาหารให้เป็นยาที่สามารถสร้างเสริมภูมิต้านทานโรคต่าง ๆ อีกทั้งยัง (4) เพิ่มการจัดการให้กักเก็บน้ำฝนที่ตกในพื้นที่ได้เพียงพอต่อการเพาะปลูก และการดำรงชีวิตช่วยแก้ปัญหาภัยแล้งและน้ำท่วม (5) เพิ่มพื้นที่ป่าที่ช่วยฟอกอากาศที่บริสุทธิ์และช่วยกักเก็บคาร์บอนในชั้นบรรยากาศลดปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็ก PM 2.5 (6) เก็บรักษาและฟื้นฟูหน้าดินด้วยการเก็บตะกอน

ดินในพื้นที่ ช่วยสร้างนิเวศใน ดิน น้ำ และป่า (7) เพิ่มความหลากหลายให้กับพันธุกรรมของสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์ ที่สำคัญยังช่วยชุมชนได้ (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอทุ่งศรีอุดม, 2564)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโครงการพัฒนาการเกษตรผสมผสานต้นแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” อำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี ทั้งนี้เพื่อนำผลจากการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผน แก้ไข ปรับปรุงและพัฒนาการเกษตรผสมผสานต้นแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” ในพื้นที่อำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี ที่ทำให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองและพึ่งพากันเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความมั่นคงและความปลอดภัยในสุขภาพ โดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีความสอดคล้องกับการขยายตัวของกระแสความต้องการผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งจะทำให้พัฒนาไปสู่การทำเกษตรผสมผสานในเชิงพาณิชย์ที่เป็นที่ยอมรับ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนและการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่สนับสนุนการดำเนินงาน “โคก หนอง นา โมเดล” อำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลของโครงการพัฒนาการเกษตรผสมผสานต้นแบบ “โคก หนองนา โมเดล” อำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนการดำเนินงาน “โคก หนอง นา โมเดล” ที่มีต่อประสิทธิผลของโครงการพัฒนาการเกษตรผสมผสานต้นแบบ “โคก หนองนา โมเดล” อำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

คำถามการวิจัย

1. ปัจจัยที่สนับสนุนการดำเนินงาน “โคก หนอง นา โมเดล” อำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี อยู่ในระดับใด
2. ประสิทธิผลของโครงการพัฒนาการเกษตรผสมผสานต้นแบบ “โคก หนองนา โมเดล” อำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี อยู่ในระดับใด
3. ปัจจัยที่สนับสนุนการดำเนินงาน “โคก หนอง นา โมเดล” มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโครงการพัฒนาการเกษตรผสมผสานต้นแบบ “โคก หนอง นาโมเดล” อำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี หรือไม่

ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยการบริหารจัดการ

Peter F. Drucker (1957) เห็นว่า การบริหารจัดการ คือ องค์กรทางสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารจัดการทรัพยากรให้เกิดผลผลิตเพื่อทำให้เกิดความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ

แนวความคิดการบริหารสมัยใหม่ ของ Peter F. Drucker (2005) อธิบายถึงการบริหารจัดการองค์การ ประกอบด้วย

1. การวางแผน (Planning) การวางแผนเป็นการกำหนดหน้าที่การงานที่ต้องปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร โดยกำหนดว่าจะดำเนินการอย่างไรและดำเนินการเมื่อไร เพื่อให้สำเร็จตามแผนที่วางไว้ การวางแผนต้องครอบคลุมทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

2. การจัดองค์กร (Organizing) การจัดการองค์กรเป็นการมอบหมายงานให้บุคลากรในแผนกหรือฝ่ายได้ปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามแผนที่วางไว้ เมื่อแผนกหรือฝ่ายประสบความสำเร็จก็จะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จไปด้วย

3. การนำ/จูงใจ (Leading) การนำเป็นการจูงใจการชักนำการกระตุ้นและชี้ทิศทางให้ดำเนินไปสู่การบรรลุเป้าหมาย โดยการเพิ่มผลผลิตและเน้นมนุษย์สัมพันธ์เกิดระดับผลผลิตในระยะยาวที่สูงกว่าภาวะงาน เพราะคนมักไม่ค่อยชอบภาวะงาน

4. การควบคุม (Control) การควบคุมเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้อง

4.1) รวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินผลการดำเนินงาน

4.2) เปรียบเทียบผลงานปัจจุบันกับเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้

4.3) ทำการตัดสินใจไปตามเกณฑ์หรือไม่

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิผลการดำเนินงาน

ราชบัณฑิตยสถาน (2542) ได้ให้ความหมายว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง ผลสำเร็จ ผลที่เกิดขึ้น

Hoy & Miskel (2008) ได้เสนอแนะเกณฑ์ในการประเมินที่น่าสนใจไว้ 4 ข้อ โดยอาศัยแนวความคิดของแคมป์เบลล์ (Cambell) ได้ดังนี้

1. การปรับตัว (Adaptation) เป็นหน้าที่หลักขององค์กรที่จะต้องปรับตัวให้สอดคล้องและเข้ากันได้กับสิ่งแวดล้อมทั้งนี้เพื่อสนองต่อความต้องการของสังคม ตัวเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินความสามารถในการปรับตัว ได้แก่ ความสามารถในการปรับเปลี่ยนนวัตกรรมความเจริญเติบโต และการพัฒนา

2. การบรรลุเป้าหมาย (Goal Achievement) องค์กรมีการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ หรือผลสำเร็จที่พึงปรารถนา ซึ่งองค์กรจะต้องจัดหาและใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อการบรรลุผลตามที่ต้องการ เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ คุณภาพ การจัดหาทรัพยากรและประสิทธิภาพ

3. การบูรณาการ (Integration) คือ ความสามารถในการหล่อหลอม ประสานประสานความสัมพันธ์ของสมาชิกในองค์กรเพื่อรวมพลัง เพื่อการปฏิบัติภารกิจ เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน ได้แก่ ความพึงพอใจบรรยากาศการทำงาน การสื่อความหมายและความขัดแย้ง

4. การคงไว้ซึ่งระบบค่านิยม (Latency) ความสามารถขององค์กรที่จะโน้มน้าวบุคคลในองค์กรให้ดำรงรักษาไว้ซึ่งค่านิยม รูปแบบวัฒนธรรมของบุคคลในระบบ เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน ได้แก่ ความจงรักภักดี ศูนย์กลางความสนใจของชีวิต แรงจูงใจ และเอกลักษณ์

3. แนวคิดการจัดการโคก หนอง นา โมเดล

โคก หนอง นา โมเดล” เป็น “หลุมขนมครกเก็บกักน้ำ” เหมาะสำหรับสภาพพื้นที่ลุ่ม พื้นที่ที่จะ ออกแบบจะเน้นการเก็บน้ำเพื่อใช้สอยจากน้ำฝนที่ตกในพื้นที่เป็นหลัก และถ้ามีน้ำจากระบบชลประทานหรือแหล่ง น้ำตามธรรมชาติ (แม่น้ำ ลำคลอง) เป็นส่วนเสริม จะยิ่งทำให้พื้นที่มีหลักประกันด้านน้ำใช้ ส่วนพื้นที่ที่ไม่มีส่วน เสริมดังกล่าวการวางแผนเพื่อบริหารการใช้น้ำอย่างยั่งยืนจึงเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึง โดย โคก หนอง นา โมเดล จะ แบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 ส่วนคือ โคก หนอง และนา

แนวคิดการบริหารจัดการ โคก หนอง นา โมเดล ผู้ศึกษาได้นำแนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการสมัยใหม่ ของ Peter F. Drucker (2005) มาปรับใช้กับการขับเคลื่อนโครงการ ตามแนวทาง “โคก หนอง นา โมเดล” (กรมการ พัฒนาชุมชน, 2564) ดังนี้

1. การวางแผน คือ การวางแผนในการใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่าในการจัดการพื้นที่ที่เหมาะสม กับการทำเกษตรกรรม เพื่อทำเป็นผสมผสานเกษตรทฤษฎีใหม่ และสร้างศูนย์การเรียนรู้ โคก หนอง นา โมเดล มี การวางแผนการผลิตและการตลาด ได้รับใบรับรองมาตรฐานการผลิต มีการขยายช่องทางตลาดโดยเฉพาะการตลาด แบบออนไลน์ มีส่วนในการกำหนดราคา และมีการแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่า

2. การจัดการ คือ กระบวนการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างคนงานและกิจกรรมต่าง ๆ ของ องค์กรเพื่อที่จะก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรขององค์กรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด การเข้าถึงความรู้ของเกษตรกร เกษตรกรมีความรู้ทั้งจากกระบวนการเรียนรู้ องค์ความรู้ และการแลกเปลี่ยนความรู้ ของเกษตรกรยั่งยืน และเจ้าหน้าที่ ทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน ให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ ให้แก่เกษตรกรการจัดการเชื่อมโยงกับกลุ่มศูนย์การเรียนรู้ และหน่วยงานอื่น ๆ การรวมกลุ่มและเครือข่าย เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ข้อมูล ข่าวสารเกี่ยวกับการผลิต บัณฑิต การผลิต การตลาด และการพึ่งพาอาศัยกัน

3. การเป็นผู้นำ คือ การจูงใจ, การมีอิทธิพลและการติดต่อสื่อสารสร้างให้เกิดความ กระตือรือร้น มุ่งมั่น มานะพยายามที่จะทำให้เกิดการยอมรับการสร้างศูนย์การเรียนรู้ โคก หนอง นา โมเดล สร้างความสามัคคี และความเป็นเอกภาพการเข้าถึงความรู้ของเกษตรกร เกษตรกรมีความรู้ทั้งจากกระบวนการเรียนรู้ องค์ความรู้ และ การแลกเปลี่ยนความรู้ ของเกษตรกรยั่งยืน และเจ้าหน้าที่ทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน ให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ ให้แก่เกษตรกร

4. การควบคุม คือ การตรวจสอบขั้นตอนการดำเนินงาน, การบริการสินค้ากระบวนการ และการ ควบคุมคุณภาพของผลิตภัณฑ์ สินค้าทางการเกษตร

4. บริบททั่วไปของอำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

กลุ่มเป้าหมาย คือ เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโครงการและเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาการ เกษตรผสมผสานต้นแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” ในพื้นที่อำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 147 คน จากกลุ่มศูนย์การเรียนรู้ “โคก หนองนา โมเดล” จำนวน 4 ตำบล คือ ตำบลหนองอัม ตำบลนาเกษม ตำบลนาห่อม และตำบลโคกชำแระ รวมพื้นที่ 212 ไร่ โดยมุ่งเน้นการเสริมสร้างความรู้การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียงและทฤษฎีใหม่สู่การปฏิบัติ ในรูปแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” ส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ต้นแบบ การพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับตำบลและระดับครัวเรือน เพื่อการจัดรูปแบบพื้นที่การอยู่อาศัยให้พึ่งตนเองอย่าง พอเพียง และสนับสนุนการสร้างฐานเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง เชื่อมโยงกับพื้นที่ครัวเรือนต้นแบบการพัฒนาคุณภาพ ชีวิตระดับครัวเรือนที่อยู่โดยรอบ

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโครงการพัฒนาการเกษตรผสมผสานต้นแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” อำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี รูปแบบการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณแบบไม่ ทดลอง (Non – Experimental Research) ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยมีลำดับ ขั้นตอนการวิเคราะห์ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)

1.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentages)

1.2 การวิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยการบริหารใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

1.3 การวิเคราะห์เกี่ยวกับระดับประสิทธิผลของโครงการพัฒนาการเกษตรผสมผสานต้นแบบ “โคก หนองนา โมเดล” ใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics)

ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยที่สนับสนุนการดำเนินงานที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโครงการ พัฒนาการเกษตรผสมผสานต้นแบบ “โคก หนองนา โมเดล” อำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยใช้การ วิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) กำหนดให้มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 147 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 62.60 มี 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 48.30 มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 83.00 มีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอน ปลาย/ปวช. หรือต่ำกว่า คิดเป็นร้อยละ 65.30 และมีรายได้ 10,001-15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 49.70 ตามลำดับ จากการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่สนับสนุนการบริหารการดำเนินงานโคก หนองนา โมเดล และประสิทธิผลของโครงการ พัฒนาการเกษตรผสมผสานต้นแบบ “โคก หนองนา โมเดล” อำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมและ รายด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.28$) โดยปัจจัยการดำเนินงานที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโครงการ พัฒนาการเกษตรผสมผสานต้นแบบ “โคก หนองนา โมเดล” อำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ปัจจัย การดำเนินงานมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโครงการพัฒนาการเกษตรผสมผสานต้นแบบ “โคก หนองนา โมเดล” อำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $<.05$ โดยผลด้านการควบคุม มีอิทธิพลสูง

ที่สุด ($\beta = .216$) รองลงมา คือ ด้านการวางแผน ($\beta = .206$) และน้อยที่สุด คือ ด้านการนำ ($\beta = .064$) มีค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์ = .545 อธิบายได้ว่าปัจจัยการดำเนินงานทำนายประสิทธิผลของโครงการพัฒนาการเกษตรผสมผสานต้นแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” อำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี ได้ร้อยละ 54.50 (Adjusted $R^2 = .545$) ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการเกษตรผสมผสานต้นแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” อำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี คือ ปัญหาการขุดปรับพื้นที่โคกหนองนาโมเดลล่าช้า เกษตรกรมองว่าเป็นโครงการที่ดี แต่หน่วยงานรับผิดชอบบางพื้นที่ยังขาดความพร้อม พวกเขาอยากให้มีการปรับปรุงแก้ไข เพื่อสานต่อโครงการนี้ให้ประสบผลสำเร็จ รวมทั้งปัญหาบุคคลากรไม่มีทักษะ หรือยังไม่เข้าใจงานพัสดุ งานจัดซื้อจัดจ้าง หรืองานที่เป็นโครงสร้างต่าง ๆ ทำให้มีปัญหาในการทำสัญญา และการเบิกจ่ายเงินให้ผู้รับจ้างล่าช้า และกลุ่มผู้รับเหมาที่รับจ้างขุดปรับพื้นที่โครงการโคกหนองนาโมเดลเกิดปัญหาการดำเนินโครงการที่เบิกจ่ายค่าจ้างขุดล่าช้า และได้เงินจนขาดทุน ขณะที่เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการพบปัญหาผู้รับเหมาขุดไม่ตรงตามแบบ และทิ้งงาน

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

1. ปัจจัยที่สนับสนุนการดำเนินงานโคก หนอง นา โมเดล อำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากประเด็นปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโครงการพัฒนาการเกษตรผสมผสานต้นแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” อำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี นี้ให้เห็นว่าโครงการดังกล่าวเป็นโครงการใหม่ที่มีความซับซ้อน ซึ่งหมายรวมทั้งนโยบายรัฐบาล ระเบียบ กฎหมายต่าง ๆ รวมถึงงบประมาณด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ การบริหารโครงการในด้านการควบคุม ด้านการนำ ด้านการจัดการองค์การ และด้านการวางแผน ก็เป็นปัจจัยที่สำคัญและร่วมไปถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโครงการ ทั้งเจ้าของที่ดิน เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ รวมไปถึงหน่วยงานต่าง ๆ ก็มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการดำเนินงานล้วนเป็นส่วนสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จของ ของโครงการพัฒนาการเกษตรผสมผสานต้นแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” อำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี ด้วยเช่นกัน

2. ประสิทธิภาพของโครงการพัฒนาการเกษตรผสมผสานต้นแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” อำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ น้าพล คงพันธ์ (2561) ทำการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบความสำเร็จการทำเกษตรแบบผสมผสานอย่างยั่งยืนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบความสำเร็จในการทำเกษตรผสมผสานประกอบไปด้วย 1) องค์ประกอบทางเศรษฐกิจ แรงจูงใจในการทำเกษตรผสมผสานเพื่อแก้ไขปัญหารายได้ที่ไม่มั่นคง 2) องค์ประกอบทางลักษณะจิตใจและพฤติกรรมของเกษตรกร มีการมุ่งอนาคตใฝ่หาความรู้และควบคุมตนเองในสังคมทุนนิยม ทำให้ไม่มีความคิดที่จะละทิ้งอาชีพเกษตรกร รวมถึงมีความมุ่งมั่นในการบรรลุเป้าหมายความสำเร็จในการทำเกษตรผสมผสาน 3) การสนับสนุนจากภาครัฐ เช่น การมีเจ้าหน้าที่พัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีความรู้ให้คำแนะนำ หน่วยงานราชการต่าง ๆ สามารถวิเคราะห์พื้นที่เพื่อจัดกิจกรรมที่เหมาะสม การคัดเลือกเกษตรกรที่มีความตั้งใจโดยผ่านกระบวนการที่เหมาะสมสามารถเป็นต้นแบบความสำเร็จและถ่ายทอดแรงจูงใจให้กับบุคคลอื่นในชุมชนเกิดความอยากทำการเกษตรแบบยั่งยืน

3. ปัจจัยที่สนับสนุนการดำเนินงานมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโครงการพัฒนาการเกษตรผสมผสาน ต้นแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” อำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $<.05$ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ แคนไทย ตะวิไชย สานิต ศิริวิศิษฐ์กุล และอนันต์ ธรรมชาลัย (2561) ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยการจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิผลการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาพรวมมีระดับประสิทธิผลมาก ($\bar{x} = 3.62$) และ 2) ปัจจัยด้านการจัดการองค์กรและปัจจัยด้านการควบคุมสามารถอธิบายประสิทธิผลได้ร้อยละ 80.0 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อสร้างความสำเร็จที่ยั่งยืนของโครงการพัฒนาการเกษตรผสมผสานต้นแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” อำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี ควรเป็นการกำหนดโครงการและขับเคลื่อนโครงการโดยเน้นที่

1. ควรเริ่มจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง
2. ควรหาวิธีการทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมและเกิดการความรู้สึกเป็นเจ้าของ
3. ควรส่งเสริมและเพิ่มศักยภาพให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการโครงการเอง
4. ควรส่งเสริม แนะนำการหาแหล่งทุนต่อยอดในการดำเนินโครงการจากพื้นที่ เช่น การสนับสนุน

จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาค้างต่อไป

1. สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้ความสำคัญในการบริหารจัดการโครงการพัฒนาการเกษตรผสมผสานต้นแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” ด้านการวางแผนการทำงาน การจัดการองค์กร การนำ และการควบคุม เพื่อเสริมสร้างประสิทธิผลในการบริหารโครงการพัฒนาการเกษตรผสมผสานต้นแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” อำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี ในลำดับต่อไป

2. ควรศึกษาคู่มือการบริหารจัดการองค์กรตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ ตามหลักการบริหารการจัดการ McKinsey 7-S Framework โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยกาสัมภาษณ์ หรือการประชุมกลุ่มย่อยระดมความคิดเห็น เกี่ยวกับแนวทางพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ “โคก หนอง นา โมเดล” อำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่ยั่งยืนเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

3. การศึกษาค้างนี้เป็นการศึกษาค้างด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ดังนั้นควรมีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโครงการและเกษตรกรกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการหรือการทำวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อนำผลการศึกษามาอธิบายประกอบเพิ่มเติมในเชิงเนื้อหาเชิงลึกต่อไป

บรรณานุกรม

กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2563). *การประยุกต์ใช้ โคก หนอง นา โมเดล*. ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการ สหกรณ์ที่ 11

พิชญ์โลก: สำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีการสหกรณ์.

แดนไทย ตี๋วิไชย สานิต ศิริวิศิษฐ์กุล และอนันต์ ธรรมชาลัย. (2561). ปัจจัยการจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพ
บริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดน่าน. วารสารวิจัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. ปีที่ 5 ฉบับที่ 2
พฤษภาคม 2561.

นำพล คงพันธ์. (2561). องค์ประกอบความสำเร็จการทำเกษตรแบบผสมผสานอย่างยั่งยืนในพื้นที่ภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 60.
น้ำทิพย์ แซ่มซ้อย. (2564). การพัฒนารูปแบบการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ โคนง
นา ลุ่มน้ำป่าสักตอนล่าง ผู้การพัฒนาศรษฐกิจแบบองค์รวม. ปริญา ศษ.ค. (สิ่งแวดล้อมศึกษา).
นครปฐม:มหาวิทยาลัยมหิดล.

Peter F. Drucker (1957). *The Practice of Management*. First Edition, Harper : New York.